

Brak zakładanych efektów w gminach

Przygotowanie i wdrażanie rewitalizacji

URSZULA DZIEDZIC, ANDRZEJ TROJANOWSKI

Rewitalizacja należy do obszarów aktywności władz lokalnych ukierunkowanych zarówno na poprawę zagospodarowania przestrzeni, jak i jakość życia mieszkańców. W ostatnich latach, również ze względu na pakiet dostępnych działań wspierających gminy w programowaniu i wdrażaniu rewitalizacji, odnotowuje się wzrastające zainteresowanie nią samorządów i ich partnerów. Jednak zamiarom realizacji przedsięwzięć nie zawsze towarzyszy właściwe zrozumienie istoty tego procesu i związanych z nim pojęć, zwłaszcza w nowatorskim i kompleksowym podejściu wyrażonym w ustawie o rewitalizacji. Dotyczy to przede wszystkim terminów: obszar zdegradowany, stan kryzysowy, partycypacja społeczna, komplementarność czy monitoring i ewaluacja. Dlatego NIK przeprowadziła dwie kontrole planowe: regionalną na Podkarpaciu, a następnie koordynowaną w pięciu województwach, którymi objęła każdy z czterech etapów procesu rewitalizacji. Na każdym ujawniono wiele błędów. W konsekwencji gminy nie osiągnęły zaplanowanych efektów. Wnioski mogą mieć znaczenie także dla przyszłych założeń rewitalizacji w Polsce.

Wprowadzenie

Procesy rewitalizacyjne w Polsce trwają od co najmniej kilku dziesięcioleci, przy czym były one w tym okresie różnie rozumiane¹. W ostatnich latach podejmowano je z rozmachem². Kolejny impuls, a także nowe, kompleksowe rozumienie zagadnienia przyniosła ustawa z 9 października

2015 r. o rewitalizacji³. Definiuje ją jako proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, przebiegający kompleksowo, przez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy na podstawie gminnego programu rewitalizacji (art. 2

¹ Por. np. M. Rajek-Kwiatkiewicz: *Partycypacja i inkluzja społeczna jako wymiary polityki rewitalizacji miejskiej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Lublin, Vol. XXVII, 1/2020, (DOI:10.17951/k.2020.27.1.111-129).

² Por. np. *Rewitalizacja w praktyce. Modele rozwiązań jako rezultaty konkursu Modelowa rewitalizacja miast i pilotaż w zakresie rewitalizacji* (red. A. Jadach-Sepiolo), Krajowy Instytut Polityki Przestrzennej i Mieszkalnictwa, Warszawa, s. 11.

³ Dz.U. z 2021 r. poz. 485.

ust. 1)⁴. Przy takim podejściu rewitalizacja to nie pojedyncze inwestycje czy działania, lecz odpowiedź na zidentyfikowane problemy społeczne, a działania planistyczne, techniczne, środowiskowe czy gospodarcze mają charakter uzupełniający⁵. Prowadzenie przez gminy rewitalizacji i stosowanie przez nie wspomnianej ustawy nie jest jednak obowiązkowe⁶.

Mając na uwadze, że zbliża się ku końcowi związany z tym okres przejściowy, umożliwiający podejmowanie tego procesu mimo braku stosownych programów⁷, a także biorąc pod uwagę znaczenie rewitalizacji w zakończonej perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2014–2020⁸ oraz planowane zmiany ustawowe, warto

przypomnieć ustalenia dwóch kontroli NIK⁹. Chodzi o: „Przygotowanie i realizację programów rewitalizacji w województwie podkarpackim”¹⁰ oraz „Realizację programów rewitalizacji i ich efekty”¹¹.

Uzasadnienie podjęcia kontroli NIK i ich zakres

Obie miały planowy charakter, przy czym kontrola P/18/097 była niekoordynowana natomiast P/20/081 – koordynowana, obejmęła pięć województw¹². W obu przypadkach badanie dotyczyło zarówno gmin prowadzących programy rewitalizacji¹³, jak i urzędu/urzędów marszałkowskich.

Pierwszą kontrolę NIK podjęła m.in. mając na względzie stan realizacji procesów

⁴ Zbliżoną definicję zawierają także wydane przez Ministra Rozwoju *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020* (MR/H 2014-2020/20(2)08/2016 z 2.8.2016 r.), dalej określane jako *Wytyczne*.

⁵ *Ustawa o rewitalizacji. Praktyczny Komentarz*, Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa, Departament Polityki Przestrzennej, Warszawa 2016, s. 4.

⁶ Por. np. J. H. Szlachetko, P. Orłowski [w:] *Ustawa o rewitalizacji. Komentarz*. Tom I, red. K. Borówka, Gdańsk 2017, art. 1; T. Bąkowski, *Ustawa o rewitalizacji. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 27.

⁷ Stosownie do art. 52 ust. 1 tej ustawy, do 3.12.2023 dopuszcza się realizację przedsięwzięć wynikających z programu przewidującego działania służące wyprowadzeniu obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego, przyjmowanego uchwałą rady gminy, bez uchwalania gminnego programu rewitalizacji.

⁸ Na potrzebę zmiany podejścia do działań rewitalizacyjnych w związku z tą perspektywą zwracano uwagę w literaturze, np. *Ewaluacja systemu zarządzania i wdrażania procesów rewitalizacji w Polsce* (red. A. Jachach-Sepioło), Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Warszawa-Kraków, 2021, s. 25.

⁹ W 2016 r. została opublikowana Informacja o wynikach kontroli NIK: *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miast*, nr ewid. 153/2016/P/15/037/KIN. W publikacji m.in. wskazano, że: „przyjęta ustawa tworzy ramy prawne dla rewitalizacji w Polsce, których w okresie objętym kontrolą brakowało. Poprzez zawarte w ustawie regulacje, stworzona została realna zachęta dla coraz większej grupy samorządów do podjęcia procesu przywracania zdegradowanych obszarów miast do prawidłowego funkcjonowania. W ramach ustawy wprowadzone zostały regulacje zagadnień związanych z przygotowaniem i prowadzeniem skutecznej rewitalizacji, która przede wszystkim powinna być dobrze zaplanowana i uwzględnić sferę społeczną, gospodarczą i przestrzenną. Dzięki ustawie łatwiejsze będzie przeciwdziałanie i niwelowanie najważniejszych słabości otoczenia prawnego, w głównej mierze uniemożliwiającego prowadzenie efektywnych działań rewitalizacyjnych, w tym w szczególności dotychczasowy brak uznania rewitalizacji jako zadania własnego gminy”. (s. 12).

¹⁰ Informacja o wynikach kontroli, nr ewid. 148/2019/P/18/097/LRZ, zatwierdzona 19.11.2019 – dalej jako Informacja regionalna lub kontrola P/18/097.

¹¹ Informacja o wynikach kontroli, nr ewid. 14/2021/P/20/081/LRZ, zatwierdzona 17.6.2021 – dalej jako Informacja krajowa lub kontrola P/20/081.

¹² Dolnośląskie, łódzkie, opolskie, podkarpackie oraz śląskie.

¹³ Kontrola P/18/097 – sześć, kontrola P/20/081 – 17 (od dwóch do czterech w poszczególnych województwach).

rewitalizacyjnych w województwie podkarpackim¹⁴ oraz zidentyfikowane w związku z tym ryzyko – brak zrozumienia istoty procesu oraz niewystarczające doświadczenie w podejmowaniu tego typu złożonych zadań. Wyniki tej kontroli uzasadniały zbadanie wdrażania rewitalizacji i jej efektów w szerszej skali, co nastąpiło w ramach kontroli P/20/081. Brano pod uwagę kluczowe ryzyko¹⁵ oraz potrzebę poprawy efektywności zarządzania środkami publicznymi, jak również tezy zawarte w dokumencie „Rewitalizacja w Polsce. Pierwsze obserwacje i wnioski. Raport 2018”¹⁶. Istotne było też jej znaczenie w realizacji w Polsce wspomnianej perspektywy finansowej UE na lata 2014–2020 i w ramach Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.)¹⁷.

Należy mieć na uwadze, że spośród czterech wyróżnianych w literaturze etapów rewitalizacji (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, monitorowanie) kontrola P/18/097, ze względu na stan realizacji programów, dotyczyła głównie dwóch pierwszych. Z kolei

kontrola P/20/081 była nastawiona na dwa ostatnie etapy, w szczególności na kwestię osiągnięcia założonych w tych programach efektów. Ze względu na różny zakres przedmiotowy i przestrzenny, możliwość dokonywania porównań jest ograniczona. Warto też zaznaczyć, że na potrzeby tej kontroli przyjęte przez gminy i zaakceptowane przez samorządy województw programy rewitalizacji stanowiły dla NIK, obok przepisów prawa, podstawę do weryfikacji i oceny prawidłowości podejmowanych działań.

Najważniejsze ustalenia Gminne i lokalne programy rewitalizacji

Programy uchwalone na podstawie ustawy o rewitalizacji (gminne programy rewitalizacji¹⁸) lub ustawy o samorządzie gminnym (lokalne programy rewitalizacji¹⁹) przez ograny stanowiące w skontrolowanych gminach, były ujęte w Wykazach²⁰ prowadzonych przez instytucje zarządzające Regionalnymi Programami Operacyjnymi na lata 2014–2020, co oznacza, że przeszły z pozytywnym wynikiem weryfikację

¹⁴ Na opracowanie lub aktualizację programów rewitalizacji dla podkarpackich gmin zaplanowano kwotę ponad 6 mln zł, jednak spośród wszystkich 160 gmin co trzecia nie była zainteresowana uzyskaniem dotacji w ogóle, środki przyznano tylko 53 gminom.

¹⁵ M.in. wdrażanie programów rewitalizacji niezgodnie z przyjętymi założeniami, zaniechanie partycypacji społecznej, brak współpracy lub ograniczone działania na rzecz realizacji projektów rewitalizacyjnych, gromadzenie niekompletnych, niepełnych oraz niezetelnych danych i informacji do ewaluacji programów rewitalizacji, niezgodny z założeniami przebieg monitoringu oraz nieosiągnięcie zakładanych efektów procesu rewitalizacji.

¹⁶ *Rewitalizacja w Polsce. Pierwsze obserwacje i wnioski. Raport 2018*. Ministerstwo Rozwoju, Warszawa 2018. W załączniku nr 6.4 do informacji o wynikach kontroli P/20/081 zawarto wykaz wybranych opracowań, raportów i stron internetowych związanych z rewitalizacją.

¹⁷ Przyjętej uchwałą nr 8 Rady Ministrów z 14.2.2017 w sprawie przyjęcia *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*; (M. P. z 2017 r. poz. 260).

¹⁸ Dalej GPR.

¹⁹ Dalej LPR.

²⁰ Wykaz programów rewitalizacji prowadzony i na bieżąco aktualizowany przez instytucję zarządzającą danego województwa.

spełnienia wymogów dotyczących cech i elementów określonych w Wytycznych.

Tymczasem obie kontrole wykazały przypadki wpisania w Wykazach takich programów rewitalizacji, które zawierały nieścisłości i błędy. Dotyczyły one głównie nieujęcia projektów dodatkowych lub o charakterze społecznym oraz niewłaściwych założeń w zakresie monitoringu i ewaluacji, odnoszących się zwłaszcza do wskaźników.

Jako główną przyczynę można wskazać nierzetelność i niestaranność przy dokonywaniu odbioru programów rewitalizacji, które w zdecydowanej większości zostały opracowane przez podmioty czy osoby zewnętrzne.

Nie bez znaczenia było także, że tak opracowane dokumenty przechodziły weryfikację prowadzoną przez urzędy marszałkowskie.

Dotacje na programy w Podkarpackiem

Najwyższa Izba Kontroli zwróciła uwagę, że Zarząd Województwa Podkarpackiego zorganizował i przeprowadził w latach 2016–2018 trzy edycje konkursu dotacji na działania wspierające gminy w przygotowaniu programów rewitalizacji w regionie. Udzielono ich prawidłowo, z zachowaniem zasad wynikających z regulaminu dotyczącego konkursu dotacji. Podobnie

było z oceną wniosków o dotację: gminy, którym przyznano tego typu środki, spełniały związane z tym kryteria²¹.

Spośród 108 jednostek samorządu terytorialnego (JST), które ubiegały się o przyznanie dotacji, refundację wydatków otrzymała niespełna połowa z nich. W związku z tym łączna kwota wykorzystanych przez nie środków wyniosła 1,8 mln zł. Odpowiadało to zaledwie 1/3 pierwotnej wartości dotacji²². Średni koszt przygotowania jednego programu rewitalizacji (z uwzględnieniem środków własnych gmin) wyniósł 38 tys. zł. Wobec tego, że dofinansowanie jednego takiego dokumentu mogło sięgać (w zależności od edycji) 120 lub 200 tys. zł, odpowiadało to zaledwie 1/5 lub 1/3 wspomnianej kwoty.

NIK w związku z powyższym podkreśliła, że „niski stopień wykorzystania środków dotacji przez gminy wynikał głównie ze skomplikowanych procedur związanych z opracowaniem programów rewitalizacji, które zawarto w szczególności w Umowie, Wytycznych oraz (...) Instrukcji²³, jak również z oszczędności powstałych w związku z przeprowadzonymi postępowaniami o udzielenie zamówienia publicznego”.

Warto podkreślić, że niskie koszty opracowania poszczególnych programów miały wpływ na niezadowalającą jakość tych dokumentów. Żaden z nich nie został

²¹ Informacja regionalna, s. 10.

²² Określonej w umowie z 23.12.2015 między samorządem Województwa Podkarpackiego, a Ministrem Rozwoju na przekazanie dotacji celowej na realizację zadania polegającego na wsparciu gmin w opracowaniu albo aktualizacji programów rewitalizacji (z późniejszymi zmianami), dalej określana jako Umowa.

²³ Instrukcja przygotowania programów rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020, stanowiąca załącznik do uchwały nr 296/5906/17 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z 18.4.2017, dalej jako Instrukcja.

pozytywnie zaopiniowany w pierwszej wersji. Część była poprawiana wielokrotnie, a niektóre nie uzyskały wpisu do Wykazu²⁴. Z kolei – zdaniem autorów – biorąc pod uwagę, zarówno bardzo złożony i specjalistyczny charakter takich programów, koszty związane z realizacją jego założeń oraz możliwe do osiągnięcia w ten sposób korzyści – nie była to kwota gwarantująca odpowiednią jakość takiego dokumentu.

Partycypacja społeczna

Udział społeczeństwa w procesie rewitalizacji jest jej nieodłącznym elementem. Jak wskazuje się w literaturze: „dzisiaj możemy powiedzieć jednoznacznie – bez partycypacji nie ma rewitalizacji”²⁵, która – jak wskazuje ustawa oraz Wytyczne – winna być prowadzona na każdym etapie tego procesu, z zastosowaniem możliwie dojrzałych form, a więc takich, jak współdecydowanie czy kontrola obywatelska.

Obie kontrole wykazały, że na etapie diagnozowania i programowania skontrolowane gminy umożliwiły udział interesariuszy w różnych formach – organizowano spotkania, dyskusje, debaty, spacer, wizyty studyjne, konsultacje²⁶. Na kolejnych etapach: wdrażania i monitorowania albo partycypacja nie miała miejsca, albo ograniczono się do stosowania prostych technik i narzędzi, zwłaszcza takich, jak informowanie czy konsultowanie. Nie korzystano z innych narzędzi, w tym również z gotowych zaproponowanych technik opisanych

w przyjętych programach rewitalizacji, za pomocą których można było zachęcić lokalną społeczność do aktywnego udziału w tym procesie.

Przykładowo, w gminie Cieszanów na etapie wdrażania i monitorowania, zgodnie z zapisami gminnego programu rewitalizacji zaplanowano m.in.: konkursy dla organizacji pozarządowych, architektoniczne lub architektoniczno-urbanistyczne, realizacje projektów różnych beneficjentów, spacer, badania, warsztaty projektowe, debaty, spotkania informacyjno-konsultacyjne, opiniowanie zgłaszanych wniosków o aktualizację dokumentu. Jednakże – ze względu na niewdrożenie trzech głównych projektów rewitalizacyjnych – w praktyce zaniechano udziału społeczności w tym procesie.

Z kolei gmina Złoty Stok – mimo założeń lokalnego programu rewitalizacji – nie badała poziomu zadowolenia mieszkańców z zastosowaniem wywiadów środowiskowych i ankiet; z wykorzystaniem strony internetowej urzędu (nie utworzono e-platformy komunikacyjnej umożliwiającej bieżącą wymianę informacji ze społecznością); przez organizację spotkań z poszczególnymi grupami interesariuszy w celu podsumowania realizacji najważniejszych etapów prac. Wykorzystano jedynie dwumiesięcznik „Biuletyn informacyjny Gminy Złoty Stok” oraz profil JST na portalu społecznościowym, gdzie informowano

²⁴ Informacja regionalna, s. 11.

²⁵ *Rewitalizacja w praktyce. Modele rozwiązań...*, op.cit. s.25.

²⁶ Wynikało to poniekąd stąd, że aspekty te weryfikowano podczas oceny programów rewitalizacji prowadzonej w urzędach marszałkowskich.

o postępach we wdrażaniu LPR. Kontrola wykazała, że istotnym powodem niezaangażowania lokalnej społeczności w ten proces z zastosowaniem narzędzi przewidzianych w lokalnym planie rewitalizacji było ich niedostosowanie do miejscowych uwarunkowań.

Kluczowymi czynnikami braku udziału społeczności w prowadzonej w gminach rewitalizacji były: brak zainteresowania tym procesem; przekonanie władz, że nie jest to konieczne czy uzasadnione; niedostosowanie technik partycypacji do lokalnego środowiska; niepowołanie lub niewyznaczenie osób, grup, komitetów czy zespołów, które miały inicjować odpowiednie działania.

NIK zwróciła uwagę na problem związany ze znikomym zaangażowaniem władz lokalnych we włączanie społeczności do tego procesu oraz udział interesariuszy na ostatnich dwóch etapach realizacji programów. W związku z tym NIK podkreśliła, że tylko czynny udział różnych grup interesariuszy, przy zastosowaniu rozmaitych, możliwie dojrzałych form (a więc nieograniczających się jedynie do informacji czy konsultacji), dążących do zaawansowanych technik partycypacji, takich jak współdecydowanie czy kontrola obywatelska, może przynieść sukces i oczekiwane efekty rewitalizacji. (...)

Dzięki temu wzmacnia się aktywność społeczeństwa i zaufanie mieszkańców do samorządu²⁷.

Diagnoza i programowanie

We wszystkich sześciu gminach skontrolowanych na Podkarpaciu przeprowadzono diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzennie-funkcjonalnej oraz technicznej. Diagnozę pogłębioną²⁸ sporządzono także na podstawie wymogów określonych w Instrukcji. Mimo to, nie odzwierciedlono jednak rzeczywistej sytuacji danej gminy. Wartości referencyjne dla województwa podkarpackiego, zostały bowiem określone w Instrukcji według stanu na 2014 r., podobnie jak odnoszące się do nich dane o wybranych wskaźnikach²⁹. Izba zwróciła ponadto uwagę, że w czasie gdy opracowywano te dokumenty, we wszystkich sześciu gminach nastąpiła poprawa ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej³⁰, co oznacza potrzebę jej monitorowania i ewentualnego wprowadzania aktualizacji przyjętych założeń do programów rewitalizacji³¹.

Ujęte w gminnych i lokalnych programach projekty podstawowe i dodatkowe zaplanowano na podstawie przeprowadzonej diagnozy i zgodnie z przyjętymi

²⁷ Informacja krajowa, s. 12-13.

²⁸ Czyli taką, na podstawie której wyznaczone zostały obszary: zdegradowany i rewitalizacji.

²⁹ Jak zauważyła NIK, „wobec długotrwałego opracowania i opiniowania Programów Rewitalizacji mogło to powodować, że sytuacja społeczno-gospodarcza w tych gminach na dzień wpisania Programów Rewitalizacji do Wykazu (lata 2017-2018) była nieaktualna”, Informacja regionalna, s. 13.

³⁰ Wykazała to analiza wybranych danych GUS, prezentowanych przez ten urząd w ramach Banku Danych Lokalnych, <<https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start>>. W załączniku nr 6.1 do Informacji regionalnej ujęto wybrane dane statystyczne przedstawiające sytuację gospodarczą w kontrolowanych gminach.

³¹ Informacja regionalna, s. 13.

celami oraz kierunkami rewitalizacji. Uwzględniały także zasady kompleksowości, komplementarności i koncentracji³². W ocenie Izby pełna realizacja zakładanych przedsięwzięć powinna wyeliminować lub przynajmniej ograniczyć negatywne zjawiska, w związku z którymi przyjęto te programy.

W każdej gminie poddanej kontroli P/18/097 program rewitalizacji powiązano z podstawowym dokumentem planowania jej rozwoju, jakim jest jej strategia. Jednak w czterech z tych JST³³ nie było niektórych wymaganych przepisami prawa dokumentów o charakterze planistyczno-strategicznym, m.in. dotyczących zabytków czy ochrony środowiska.

NIK zwróciła w związku z tym uwagę na potrzebę prawidłowego opracowania oraz rzetelnego wdrażania dokumentów o takim charakterze, gdyż „pomiędzy dokumentami strategicznymi różnego stopnia i w ramach ich realizacji, powinna zachodzić spójność i komplementarność, tak aby umożliwić wzmocnienie podejmowanych działań oraz uzyskanie dodatkowych korzyści i zapewnić bardziej racjonalne wydatkowanie środków”³⁴.

Wdrażanie programów rewitalizacji

Na podstawie wyników obu kontroli można wykazać, że w każdej zbadanej gminie realizacja procesu rewitalizacji nie przebiegała w pełnym zakresie lub w terminach wynikających z założeń przyjętych w programach rewitalizacji.

W dniu zakończenia pierwszej z tych kontroli wdrażanie rozpoczęło jedynie w jednej gminie. Zatem tylko tam wystąpiły pojedyncze efekty realizacji poszczególnych projektów rewitalizacyjnych. Kolejne trzy gminy były wówczas na etapie aplikowania o środki unijne. Dwie ostatnie nie podejmowały żadnych działań na rzecz wdrażania programów lokalnych i gminnych. Nie skompletowały one bowiem dokumentacji koniecznej do złożenia wniosków o środki z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020 w ramach działania poświęconego rewitalizacji, więc nie aplikowały o dofinansowanie. Gminy te nie wdrożyły także innych zaplanowanych projektów rewitalizacyjnych z udziałem środków własnych lub z innych źródeł. Jak wykazała kontrola, ze wszystkich 67 projektów (podstawowych i uzupełniających) ujętych w programach rewitalizacji, tylko co 10 był zakończony lub w realizacji.

Prawie dwuletni upływ czasu do kolejnej kontroli tylko nieznacznie wpłynął na proces wdrażania tych programów. Wprawdzie we wszystkich skontrolowanych gminach rozpoczęto przedsięwzięcia rewitalizacyjne zaplanowane w programach gminnych i lokalnych, jednak w czasie kontroli stwierdzono liczne opóźnienia i zaniedbania. Do czasu jej zakończenia wydatkowano zaledwie 1/3 planowanych środków

³² Pojęcia te – na potrzeby rewitalizacji – zostały opisane w Wytocznych.

³³ Jawornik Polski, Krosno, Przeworsk, Żurawica.

³⁴ Informacja regionalna, s. 12.

według założeń przyjętych w programach rewitalizacji³⁵. Co czwarta skontrolowana jednostka albo nie wykonała, albo nawet nie rozpoczęła realizacji ponad połowy zaplanowanych przedsięwzięć. W jednej z gmin do czasu zakończenia kontroli nie rozpoczęto żadnego z podstawowych projektów. Tylko w jednej JST działania rewitalizacyjne były adekwatne do przewidzianego czasu realizacji, a do dnia zakończenia kontroli na projekty wydatkowano więcej środków niż planowano. Zaledwie w pięciu gminach (29%) poziom wdrażania programów rewitalizacji był zaawansowany – liczba projektów rozpoczętych i w trakcie realizacji była na poziomie 80-90%.

Spośród 394 zaplanowanych przedsięwzięć zakończono 124 projekty na łączną kwotę 160 mln zł, a kolejnych 116 zadań na kwotę 272 mln zł było w trakcie realizacji.

I tak, w gminie Olesno przeprowadzono rewitalizację Stadionu Miejskiego i traktu spacerowego. Projekt zrealizowano z udziałem środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014–2020 w ramach działania 10.2 Inwestycje wynikające z lokalnych planów rewitalizacji oraz Ministra Sportu i Turystyki w ramach programu Sportowa Polska za kwotę 11,2 mln zł. Na stadionie wykonano boisko treningowe, bieżnię sześciotorową i prostą, urządzenia lekkoatletyczne, kort tenisowy i siłownię. Ponadto wybudowano zaplecze szatniowo-sanitarne.

Jednym z ukończonych projektów w gminie Bieruń, z udziałem środków

Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 w ramach przewidzianych na rewitalizację, była rozbudowa budynku hali sportowej i świetlicy środowiskowej. Wykonano m.in. ścianki wspinaczkowe, wyposażono sale w gry zespołowe, wyremontowano toalety i zaplecze socjalne. Po rozbudowie miejsce zyskało na popularności, co zostało potwierdzone kilkakrotnie przekroczeniem zaplanowanego wskaźnika dotyczącego liczby osób korzystających.

Jednak w wypadku blisko 2/5 projektów ujętych w programach rewitalizacji nie podejmowano żadnych działań na rzecz ich wdrażania. Co gorsza, z niektórych zrezygnowano. W rezultacie, według stanu na dzień zakończenia kontroli, w pełnym zakresie i zgodnie z przyjętymi w programach rewitalizacji założeniami, w skontrolowanych gminach zakończono tylko 1/4 zaplanowanych przedsięwzięć.

Mając na względzie powyższe, należy przywołać uwagę NIK, że „dotychczasowy sposób wdrażania Programów Rewitalizacji – nieadekwatny do upływu czasu stopień realizacji podstawowych i pozostałych projektów rewitalizacyjnych, zaniechanie realizacji niektórych z nich i tylko wybiórcze wykonanie wybranych przedsięwzięć, bądź realizacja w okrojonym zakresie – nie przyniesie oczekiwanych efektów wzajemnego powiązania i synergii. Takie podejście, bez całościowo wykonanych działań obejmujących wszystkie sfery, nie zapewni wyprowadzenia ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych

³⁵ W czterech gminach wydatkowane środki nie przekroczyły 7% planu.

w sposób kompleksowy, czyli osiągnięcia założonego celu rewitalizacji”³⁶.

Głównymi przyczynami niewłaściwego wdrażania programów rewitalizacji były: brak możliwości aplikowania o środki unijne z regionalnych programów operacyjnych w ramach głównego działania poświęconego tym zagadnieniom, ze względu na brak przygotowania niezbędnej dokumentacji³⁷; ograniczone możliwości finansowe, w tym niepozyskiwanie środków ze źródeł zewnętrznych; rezygnacja z niektórych projektów z uwagi na wyższe niż zakładano koszty ich realizacji; wycofanie się prywatnych inwestorów z wykonania zadań; wysokie ryzyko nieosiągnięcia wskaźników dla projektów dofinansowanych środkami z UE. Warto też podkreślić, że niejednokrotnie niezrealizowanie jednego projektu wykluczało wykonanie innego. Np. w gminie Jaśliska, ze względu na sprzeciw do projektu budowlanego wniesiony przez właściciela sąsiedniej nieruchomości i brak uzyskania przez gminę pozwolenia na budowę nie wykonano projektu podstawowego pn. „Rewitalizacja przestrzeni przyrynekowej w Jaśliskach na cele społeczne, edukacyjne, kulturalne i gospodarcze”, zaplanowanego na lata 2018–2020. Spowodowało to niewykonanie kolejnych dwóch podstawowych projektów rewitalizacyjnych dotyczących sfery społecznej, zaplanowanych na lata 2020–2023.

Na podstawie zebranych w kontrolach danych i informacji oraz analizy programów rewitalizacji można również wskazać, że w dokumentach tych ujmowano zbyt wiele zadań. Przekraczało to niejednokrotnie możliwości samorządów. Dlatego NIK wskazała na konieczność właściwego planowania działań z uwzględnieniem realnych możliwości ich wykonania. „Istnieje bowiem wysokie ryzyko, iż w części gmin Programy Rewitalizacji będą zasadniczo realizowane tylko w zakresie tych zadań, dla których samorząd lub inne zaangażowane w proces rewitalizacji podmioty uzyskają finansowanie zewnętrzne”³⁸.

Monitoring i ewaluacja

Program rewitalizacji, jak wszystkie projekty, winien być poddawany ciągłej ocenie i monitorowaniu³⁹. Obie kontrole NIK potwierdziły, że zadania gmin w tym zakresie zostały szczegółowo określone w gminnych i lokalnych programach rewitalizacji. Należy jednak nadmienić, że tylko w części skontrolowanych JST założenia dotyczące monitoringu i ewaluacji były sformułowane w taki sposób, który wskazywał na bieżące gromadzenie określonych danych i informacji koniecznych do sporządzania aktualnych ocen zarówno w trakcie wdrażania programów, jak i ewaluacji końcowej po zakończeniu tego procesu. W pozostałych gminach stwierdzono liczne błędy występujące w założeniach. Dotyczyły

³⁶ Informacja regionalna, s. 15.

³⁷ Np. w województwie podkarpackim cztery gminy (Cieszanów, Jaśliska, Kuryłówka, Żurawica) spośród dziewięciu objętych kontrolami P/18/097 i P/20/081 nie aplikowało o takie środki.

³⁸ Informacja regionalna, s. 15.

³⁹ Por. np. *Gminny program rewitalizacji* (red. A. Jadach-Sepioło), Krajowy Instytut Polityki Przestrzennej i Mieszkalnictwa, Warszawa 2018, s. 71 i nast.

one zwłaszcza braku zdefiniowania właściwych wskaźników odnoszących się do celów rewitalizacji, określenia wartości bazowych i docelowych, w tym wskazania źródeł i częstotliwości ich pozyskiwania, które uniemożliwiały rzetelne i obiektywne dokonanie oceny wdrażanych działań.

Jak wykazały obie kontrole, niezależnie od tego czy system monitoringu i ewaluacji opracowano właściwie czy błędnie, we wszystkich gminach działania w tym zakresie były podejmowane w taki sposób, który nie pozwalał na bieżące i końcowe dokonanie pełnej, obiektywnej i rzetelnej oceny procesu rewitalizacji. Gminy albo nie realizowały żadnych działań związanych z monitoringiem i ewaluacją, albo podejmowane czynności były niepełne i niezgodne z założeniami określonymi w programach rewitalizacji. Przykładowo, w gminie Gorzyce według założeń system monitoringu i ewaluacji miał polegać na systematycznym zbieraniu oraz analizowaniu ilościowych i jakościowych danych i informacji na temat wdrażanych projektów, a także zmierzać do oceny stopnia wykonania zaplanowanych celów rewitalizacji na podstawie przyjętych wskaźników. W tym celu planowano wykorzystać m.in. sprawozdania budżetowe, ewidencję nowych podmiotów gospodarczych, ewidencję wydanych wskazań lokalizacyjnych, ewidencję osób wymagających wsparcia, informację Gminnej Sieci Komputerowej GONET, sprawozdania szkół z badania poziomu nauczania. Rada gminy miała analizować postępy we wdrażaniu planu, a w razie potrzeby wprowadzać zmiany w przedsięwzięciach rewitalizacyjnych. W rzeczywistości, do czasu kontroli NIK, sporządzono jedynie roczne sprawozdania

z realizacji gminnego programu rewitalizacji. Nie zawierały one jednak szczegółowych danych dla zaplanowanych wskaźników, lecz jedynie wzmianki o niezrealizowaniu zadania bądź zamiarze wystąpienia do zainteresowanego podmiotu o informację o stanie jego wykonania.

W gminach nie prowadzono również działań, które wskazywałyby na pełną ocenę interwencji, w tym stopnia osiągnięcia zamierzonych efektów rewitalizacji, na podstawie wszystkich przyjętych wskaźników odnoszących się do zaplanowanych celów rewitalizacji. Przykładowo w gminie Olesno, w związku z tym, że prowadzony monitoring dotyczył tylko poszczególnych projektów rewitalizacyjnych (pomijając zachodzące zmiany) w odniesieniu do przyjętych w lokalnym programie rewitalizacji celów szczegółowych, ograniczono możliwość skutecznego podejmowania działań korygujących, w tym wprowadzania uzasadnionych zmian.

Część gmin, mimo ustawowego obowiązku, nie sporządziła również oceny aktualności i stopnia realizacji gminnych planów rewitalizacji. Natomiast w tych JST, które dokonały takiej oceny, były one niepełne lub nierzetelne, bowiem zawierały jedynie dane i informacje o realizowanych bądź niepodjętych przedsięwzięciach. Nie odnoszono się w nich natomiast do efektywności wykonanych zadań, w szczególności korzystając z przyjętych wskaźników, jak również do aktualności planu.

W Bełchatowie – pomimo ustawowego obowiązku – nie dokonano oceny aktualności GPR. Według prezydenta miasta, coroczna analiza wskaźników dla obszaru rewitalizacji, przedstawiana w sprawozdaniach monitoringowych, dawała możliwość

weryfikowania zmian. Jednakże NIK zauważyła, że w sporządzonych sprawozdaniach odnoszono się przede wszystkim do analizy wskaźników obszaru rewitalizacji oraz opisu stopnia zaawansowania wykonywanych projektów. Natomiast ocena pozwoliłaby zweryfikować, w jakim zakresie gminny program rewitalizacji wymaga zmiany i aktualizacji.

Sporządzona przez Bolesławiec ocena nie pozwalała na wskazanie postępu działań rewitalizacyjnych względem przyjętych celów. Nie odniesiono się również do aktualności GPR, tymczasem – jak wykazała kontrola NIK – był on nieaktualny, zarówno w zakresie przedsięwzięć, jak i podejmujących je podmiotów.

NIK oceniła, że we wszystkich skontrolowanych gminach monitoring i ewaluacja to tylko ogólnie zarysowany system, który w praktyce nie istnieje⁴⁰.

Brak lub prowadzenie monitoringu i ewaluacji w niewłaściwy sposób, sporządzanie niepełnych i nierzetelnych ocen aktualności i stopnia realizacji GPR powodowały, że w zdecydowanej większości gmin, pomimo istnienia licznych przesłanek, nie dokonywano aktualizacji programów rewitalizacji. Przykładowo, w gminie Złoty Stok, mimo problemów z: finansowaniem i realizacją niektórych projektów podstawowych oraz odstąpieniem lub brakiem wykonania projektów uzupełniających przez inwestorów zewnętrznych; uruchomieniem projektów korespondujących z celami rewitalizacji, lecz pozostających poza LPR; przyjęciem

mechanizmów partycypacji interesariuszy nieadekwatnych do gminnych realiów; mankamentami w sposobie monitorowania i ewaluacji, nie podjęto stosownych działań służących aktualizacji tego dokumentu. W dalszej perspektywie gmina zamierzała opracować nowy program na podstawie ustawy o rewitalizacji.

Zaktualizowane w kilku gminach LPR obejmowały tylko zmiany w zakresie przedsięwzięć rewitalizacyjnych, nie odnoszono się natomiast do kwestii dotyczących systemu monitoringu i ewaluacji. NIK w związku z tym podkreśliła, że „dotychczasowy przebieg wdrażania Programów Rewitalizacji, w tym stan realizacji projektów rewitalizacyjnych (...), jak również nieścisłości i błędy odnotowane w GPR i LPR, powinny być podstawą do szczegółowej i gruntownej analizy oraz dokonania ewentualnych zmian i aktualizacji tych dokumentów. Zarówno pełna wiedza, jak i kompleksowo podejmowane działania zwiększają szansę na wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego i osiągnięcie założonego celu rewitalizacji. Programy Rewitalizacji winny być zatem postrzegane przez gminy jako narzędzie służące do zintegrowanego zarządzania działaniami, a nie jedynie jako formalna konieczność przy ubieganiu się o dofinansowanie projektów rewitalizacyjnych ze środków unijnych”⁴¹.

Komitet Rewitalizacji to forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących

⁴⁰ Informacja krajowa, s. 17.

⁴¹ Informacja krajowa, s. 18.

przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji⁴². Pełni zarazem funkcję opiniodawczo-doradczą wójta, burmistrza albo prezydenta miasta. Powołanie tego gremium to ustawowy obowiązek przy wdrażaniu GPR. Tymczasem w dwóch gminach prowadzących rewitalizację na podstawie takiego planu nie dopełniono obowiązku i nie powołano Komitetu Rewitalizacji. W niektórych gminach gremiów tych nie powołano niezwłocznie po podjęciu przez radę gminy właściwej uchwały, a w skrajnym przypadku nastąpiło to po ponad 15 miesiącach. W jednej gminie skład osobowy Komitetu był niezgodny z przyjętymi zasadami, bowiem nie zapewniono w nim udziału przedstawicieli różnych grup interesariuszy. Działania prowadzone na rzecz rewitalizacji przez poszczególne Komitety były więc ograniczone, zwłaszcza na etapie wdrażania oraz monitoringu i ewaluacji. Jak wskazała NIK: „w praktyce Komitety Rewitalizacji pozorowały jedynie ich partycypacyjną funkcję. Pierwsze posiedzenia odbywały się w czasie, gdy proces wdrażania Programów Rewitalizacji był zaawansowany. W kilku posiedzeniach nie zwoływano zgodnie z zaplanowaną częstotliwością⁴³”.

W kontroli dostrzeżono także ograniczone pełnienie funkcji opiniodawczo-doradczej przez Komitety Rewitalizacji. W gminach, które dokonały oceny aktualności i stopnia realizacji GPR ich rola

sprowadzała się jedynie do zapoznania z tym dokumentem. „Wydane, w każdym przypadku, pozytywne opinie w zasadzie nie były uzasadniane. Nie odnoszono się również do aktualności GPR i nie przedstawiano żadnych konkretnych wskazówek dotyczących podejmowania dalszych działań”.

W żadnej spośród skontrolowanych gmin, w których powołano Komitet Rewitalizacji, nie zapewniono aktywnych form jego działania, takich, które dawałyby wymierne efekty w zakresie dialogu czy doradztwa, na etapie prowadzenia i oceny rewitalizacji⁴⁴.

W gminie Siechnice nie zapewniono aktywnego udziału Komitetu Rewitalizacji w procesie wdrażania GPR. Jego działalność była bardzo ograniczona. Tymczasem, zgodnie z zapisami planu, gremium to miało stanowić istotne narzędzie partycypacji społecznej. W okresie niespełna trzech lat odbyły się tylko dwa posiedzenia – pierwsze inauguracyjne oraz we wrześniu 2020 r., na którym zaopiniowano pozytywnie ocenę aktualności i stopnia realizacji GPR.

NIK wskazała, że „dotychczasowe marginalne zaangażowanie Komitetów Rewitalizacji w proces wyprowadzania obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego nie wpływa korzystnie na podejmowane działania. Zasadne byłoby zintensyfikowanie działań tych gremiów, w taki sposób, aby zapewnić ich ustawową

⁴² Można również wskazać – jak to ujęto w literaturze przedmiotu – że pełni on rolę łącznika między organami gminy a pozostałymi interesariuszami, por. *Ewaluacja systemu zarządzania...*, op.cit., s. 110.

⁴³ Informacja krajowa, s. 13.

⁴⁴ Tamże.

– opiniodawczo-doradczą funkcję. Ponadto, komitety te winny odgrywać kluczową rolę w dialogu różnych grup interesariuszy z organami gminy na etapie prowadzenia i oceny rewitalizacji, przez autentyczne działania, które dawałyby wymierne efekty. W procesie rewitalizacji niezbędny jest bowiem trwały i systematyczny kontakt reprezentantów mieszkańców, organizacji społecznych, osób prowadzących działalność gospodarczą z władzami samorządu⁴⁵.

Wnioski pokontrolne

Ze względu na ustalenia obu kontroli przeprowadzonych po wejściu w życie ustawy o rewitalizacji, jak również wyniki wcześniejszych badań dotyczących tych zagadnień oraz przewidziane na koniec roku 2023 zakończenie okresu przejściowego, umożliwiającego prowadzenie rewitalizacji bez uchwalania GPR, NIK przedstawiła wnioski pokontrolne, mające na celu wsparcie tych procesów. Najważniejsze z nich, które skierowano do Ministrów⁴⁶, dotyczyły:

- weryfikacji procedur rewitalizacji pod względem możliwości ich uproszczenia;
- upowszechniania doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie rewitalizacji, ukierunkowanych na właściwe zrozumienie tego procesu, a zwłaszcza zagadnień dotyczących jego wdrażania, monitoringu i ewaluacji;
- rozważenia opracowania dodatkowych wzorów lub wytycznych obejmujących

zagadnienia monitoringu i ewaluacji programów rewitalizacji;

- przeprowadzenia analiz dotychczasowych doświadczeń we wdrażaniu programów oraz wyciągnięcia odpowiednich wniosków, mając w szczególności na uwadze przewidzianą po 2023 roku konieczność prowadzenia rewitalizacji wyłącznie na podstawie GPR.

Ponadto w celu właściwego wdrażania oraz monitorowania i oceny programów rewitalizacji do organów wykonawczych gmin wnioskowano m.in. o podjęcie działań mających na celu:

- zwiększenie zaangażowania we wdrażaniu poszczególnych projektów rewitalizacyjnych, w tym aktywne włączenie w ten proces – przez różnorodne, możliwie dojrzałe formy – wielu grup interesariuszy;
- zapewnienie skutecznego systemu monitorowania i ewaluacji programów rewitalizacji, pozwalającego na dokonanie obiektywnej oceny istniejących potrzeb oraz postępu podejmowanych przedsięwzięć i stopnia realizacji zaplanowanych celów, a w razie konieczności i zaistnienia przesłanek – wprowadzenie odpowiednich aktualizacji;
- zintensyfikowanie prac przez Komitety Rewitalizacji w sposób zapewniający ich opiniodawczo-doradczą funkcję;
- ukierunkowanie działań rewitalizacyjnych na kompleksowe rozwiązywanie problemów występujących na obszarach zdegradowanych, ze szczególnym uwzględnieniem sfery społecznej.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Inwestycji i Rozwoju z kontroli P/18/097 oraz Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z kontroli P/20/081.

Do zarządów województw wnioskowano głównie o zintensyfikowanie działań doradczych i szkoleniowych, w szczególności dotyczących pełnego zrozumienia istoty rewitalizacji oraz wdrażania, monitorowania i ewaluacji programów, a także o wykorzystanie potencjału i nabytego doświadczenia w celu wsparcia jednostek samorządu terytorialnego przy realizacji zadań związanych z tym procesem.

Oceny ogólne i uwagi

W ocenie dotyczącej kontroli P/21/097 podkreślono, że opracowywanie przez gminy województwa podkarpackiego programów rewitalizacji, na skutek popełnianych przy ich tworzeniu błędów spowodowanych skomplikowanymi procedurami, przebiegało przewlekłe, a w sześciu JST, wbrew przyjętym założeniom, rewitalizacja nie rozpoczęła się wcale albo przebiegała z opóźnieniem⁴⁷.

Z kolei ocena z kontroli P/20/81 koncentrowała się na ustaleniu, że programy rewitalizacji były wdrażane niezgodnie z przyjętymi założeniami, a w konsekwencji nie doprowadzono do kompleksowego rozwiązania zdiagnozowanych problemów w sferze społecznej, gospodarczej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej lub środowiskowej oraz wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego⁴⁸.

Sformułowane uwagi odnosiły się m.in. do roli powiązań pomiędzy dokumen-

tami planistyczno-strategicznymi; podkreślenia, że zaniechanie monitoringu lub jego ograniczenie uniemożliwi właściwą reakcję oraz zwiększa ryzyko niedokonania pełnej i obiektywnej oceny podejmowanych działań; konieczności aktywnej partycypacji społecznej na każdym etapie; potrzeby prowadzenia dalszej działalności szkoleniowo-doradczej dla gmin i jej odpowiedniego ukierunkowania; zintensyfikowania działań Komitetów Rewitalizacji w taki sposób, aby zapewnić ich ustawową – opiniodawczo-doradczą funkcję.

Podsumowanie

Przedstawione powyżej najważniejsze wyniki obu kontroli NIK poświęconych rewitalizacji potwierdzają zarówno aktualność, jak i wagę podjętej tematyki, zwłaszcza w perspektywie zbliżającego się końca okresu, w którym było możliwe realizowanie procesów na podstawie ustawy o rewitalizacji i poza nią. Mimo różnego zakresu opisanych dwóch kontroli, w tekście pokazano przykłady problemów, które wystąpiły w obydwu. Dotyczyły w szczególności: nieefektywnie prowadzonych działań związanych z partycypacją różnych grup interesariuszy, przy zastosowaniu ograniczonych technik i narzędzi, zwłaszcza na etapie wdrażania i monitorowania; niewielkiego zaangażowania w działania podejmowane na rzecz pozyskiwania środków

⁴⁷ Dlatego też w pięciu z nich, do czasu zakończenia kontroli, nie osiągnięto żadnych efektów projektów rewitalizacyjnych.

⁴⁸ Ponadto sposób prowadzenia monitoringu lub ewaluacji nie pozwalał na dokonanie pełnej i obiektywnej oceny efektów wdrażanych działań. Znikome było również zaangażowanie lokalnej społeczności, a gminy jedynie sporadycznie korzystały z dojrzałych form partycypacji społecznej, takich jak współdecydowanie czy kontrola obywatelska.

(w tym ze źródeł zewnętrznych) i pełnego wdrażania zaplanowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych; podejmowania działań dotyczących monitoringu i ewaluacji w niepełnym zakresie, co niejednokrotnie skutkowało brakiem dokonania – mimo występujących przesłanek – aktualizacji programów rewitalizacji.

Mając na uwadze opisane powyżej kwestie, wnioski pokontrolne zostały zawarte zarówno w informacji krajowej, jak i regionalnej.

Należy również podkreślić, że nadal nie został rozwiązany zasadniczy problem związany z rewitalizacją, stwierdzony przez NIK jeszcze w przywołanej kontroli z roku 2015 (P/15/037), że programy rewitalizacji, w ograniczonym zakresie przyczyniły się do rozwiązania problemów zdegradowanych obszarów. Informacje NIK wpisują się zatem w nurt opracowań, które dają podstawy do ewentualnych korekt lub usprawnień systemu rewitalizacji czy też wniosków i rekomendacji dotyczących jego dalszego funkcjonowania⁴⁹. Wśród podnoszonych w tych raportach problemów,

warto wskazać na nadal jeszcze występujące niezrozumienie istoty rewitalizacji, traktowanie takich programów jedynie jako formalnego wymogu koniecznego do uzyskania dofinansowania ze środków UE czy też niepełne wykorzystanie potencjału Komitetów Rewitalizacji⁵⁰.

Sformułowane przez NIK wnioski, oceny i uwagi powinny być przydatne zarówno dla instytucji szczebla centralnego czy wojewódzkiego, jak i samych gmin. Za szczególnie istotne ustalenia Izby autory uważają te, które dotyczą zapewnienia: realistycznego planowania założeń programów rewitalizacji (w tym odpowiednich źródeł finansowania), rzeczywistej partycypacji społecznej na każdym etapie oraz właściwego monitoringu i ewaluacji.

URSZULA DZIEDZIC

główny specjalista kontroli państwowej,

ANDRZEJ TROJANOWSKI

doradca prawny,

Delegatura NIK w Rzeszowie

⁴⁹ Na kluczową kwestię potrzeby dokonania oceny funkcjonalności tego systemu jako całości zwrócono uwagę np. w *Ewaluacja systemu zarządzania...*, op.cit., s.7.

⁵⁰ Problemy, ryzyko i rekomendacje związane z rewitalizacją przewijające się w raportach i opracowaniach poświęconych rewitalizacji w Polsce NIK przedstawiła w załączniku nr 6.2 do Informacji krajowej – por. s.63-65 oraz 73-74 tej informacji.

Słowa kluczowe: rewitalizacja, programy rewitalizacji, partycypacja społeczna, monitoring i ewaluacja, Komitet Rewitalizacji

Bibliografia:

1. Bąkowski T.: *Ustawa o rewitalizacji. Komentarz*, Warszawa 2017.
2. *Ewaluacja systemu zarządzania i wdrażania procesów rewitalizacji w Polsce* (red. A. Jadach-Sepioło), Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Warszawa-Kraków 2021.
3. *Gminny program rewitalizacji* (red. A. Jadach-Sepioło), Krajowy Instytut Polityki Przestrzennej i Mieszkalnictwa, Warszawa 2018.
4. *Rewitalizacja w praktyce. Modele rozwiązań jako rezultaty konkursu Modelowa Rewitalizacja Miast i pilotaży w zakresie rewitalizacji* (red. A. Jadach-Sepioło), Krajowy Instytut Polityki Przestrzennej i Mieszkalnictwa, Warszawa.
5. Rajek-Kwiatek M.: *Partycypacja i inkluzja społeczna jako wymiary polityki rewitalizacji miejskiej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Lublin, Vol. XXVII, nr 1/2020.
6. *Ustawa o rewitalizacji. Praktyczny Komentarz*, Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa, Departament Polityki Przestrzennej, Warszawa 2016.
7. *Ustawa o rewitalizacji. Komentarz*. Tom I, (red. K. Borówka), Gdańsk 2017.

ABSTRACT:

Revitalisation Programming and Implementation – Lack of Forecast Effects in Municipalities

Revitalisation is an area of local authorities' activity, directed both towards spatial management improvements and towards increasing the inhabitants' life quality. Over the last years, also due to the portfolio of measures to support municipalities in revitalisation programming and implementation, a decrease can be observed in the interest of self-governments and their partners. However, intentions to take action does not always coincide with the proper understanding of the process's nature, or the related notions, especially in its innovative and comprehensive approach set forth in the act on revitalisation. This concerns mainly a degraded area, a state of crisis, social participation, complementarity, as well as monitoring and evaluation. That is why NIK conducted two planned audits: an audit in the Podkarpacie region, and later a coordinated audit in five regions, which covered, in total, each of the four stages of the revitalisation process. At each stage, numerous errors have been identified – which has been presented in the article. As a result, municipalities did not reach the planned outcomes of revitalisation. The conclusions of these audits can be of importance also for future revitalisation programmes in Poland.

Urszula Dziedzic, senior public audit expert

Andrzej Trojanowski, legal advisor, Regional Branch of NIK in Rzeszów

Key words: revitalisation, revitalisation programmes, social participation, monitoring and evaluation, Revitalisation Committee